

DE POPPENDOKTER

Diane Broeckhoven

DE POPPENDOKTER

roman

Voor het schrijven van dit boek
ontving de auteur een werkbeurs
van het VFL

Met dank aan poppendokter E. Kramer in Amsterdam.

© 2014 – Diane Broeckhoven & Uitgeverij Vrijdag
Jodenstraat 16, 2000 Antwerpen
www.uitgeverijvrijdag.be
<http://users.belgacom.net/dianebroeckhoven>

Omslagontwerp: Mulder van Meurs, Amsterdam
© Foto voor- en achterplat: Christophe de Wit
Vormgeving binnenwerk: theSWitch, Antwerpen

NUR 301
ISBN 978 94 6001 280 8
D/2014/11.767/185
e-boek
ISBN 978 94 6001 281 5

Niets uit deze uitgave mag door middel van elektronische
of andere middelen, met inbegrip van automatische
informatiesystemen, worden gereproduceerd en/of
openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

Love never dies a natural death.

Anaïs Nin

NU

Laatste dag

Hendrik Roest slofte van zijn bedompte woonkamer naar de voordeur, tussen de rekken in de schemerige winkelruimte door. Het was zijn vaste route aan het begin van elke weekdag, al tweeënveertig jaar lang, en hij kon ze blindelings afleggen. Vandaag echter was er iets plechtstatigs in zijn manier van lopen geslopen. Hij ademde zwaarder en rechtte zijn rug bij iedere stap. Over de afstand van een meter of twaalf deed hij een paar minuten, pauzes inbegrepen. Hier en daar zocht hij steun met zijn vingertoppen of handpalmen, al naargelang de beschikbare ruimte op de volgestouwde planken en tafels. Hij wist precies waar die lege plekken zich bevonden. Als de constellatie in zijn koopwaar veranderde nadat een zeldzame klant zich tot een aankoop had laten verleiden, schoof en verschoof hij de spulletjes tot er een nieuw steunpunt ontstond. De poppen en teddyberen die al jarenlang op ooghoogte op dezelfde bestofte planken zaten, begroette hij binnensmonds. Goedemorgen Teddy. Dag grote Dolly en kleine Dolly. Gegroet, Bob. Hans. Morgen meisjes uit alle landen.

Bij de vitrinekast waarin Bärbel, ook wel Trui genaamd, al decennialang op een rieten poppenstoel-

tje met een verstarde blik voor zich uit zat te staren, bleef hij even staan. Vanaf het begin was zij het visitekaartje en de mascotte van zijn winkel geweest. Ze was er zelfs onrechtstreeks de aanleiding van dat hij zijn eerbare baan van goudsmid-in-opleiding had opgegeven en poppendokter was geworden. Wat niemand wist, was dat ze zijn verloren droom belichaamde, dat ze hem iedere dag aan het litteken op zijn hart herinnerde. Het simpele feit dat ze daar zat, betekende merkwaardig genoeg ook een troost. Ze symboliseerde een oude wonde en tegelijkertijd was ze de pleister er op. De glazen panelen van het kastje droegen de sporen van aanslag en stof. Bovendien waren Hendriks waterige ogen lichtjes door staar aangetast, waardoor Bärbel steeds meer in een mistbank leek te verdwijnen. Over haar jurk – gebroken wit met roze bloemenranken – droeg ze een wollig vestje, dat ooit zo groen was als het gras op een kindertekening. Zijn moeder had het gehaakt, niet wetend dat het haar laatste creatie zou zijn. In de loop der jaren was het fletser van kleur geworden. Het leek of er zich een fluwelige laag op had genesteld. Aan de zijkant zat een soort langgerekt knoopsgat dat er vroeger niet zat. De motten hadden zich blijkbaar toch een geheime ingang verschaft via de kieren tussen de glasplaten en zich te goed gedaan aan de wol.

Bij de winkeldeur aangekomen las hij gewoontegetroouw en met prevelende lippen de in het glas geëtste tekst op de etalage. Hendrik Roest. Poppendokter. In spiegelschrift. Hij pulkte het papier van de gla-

zen deur los waarop hij met viltstift geschreven had: VOORLAATSTE DAG. Zorgvuldig streepde hij de eerste vier letters weg en hing met hetzelfde reepje plakband het vel weer op, de tekst naar buiten gericht. LAATSTE DAG. Met een metalen hendel draaide hij daarna het rolluik omhoog. Het ritmische geratel plantte zich via zijn handen voort door zijn broze oude lichaam. De winkel stroomde plots vol wit ochtendlicht. De straat was leeg, op een paar fietsers na die tussen vuilnisbakken en verkeerspaaltjes door slomden. Aan de overkant, twee hoog, klopte een vrouw in haar nachtgoed een gele stofdoek uit door het omhoog geschoven raam. De bakker van een paar deuren verder was de enige winkelier die op dit uur zijn zaak al geopend had.

Hij ging op de smalle stoep voor zijn etalage staan en snoof de vage geur van vers brood op. Hij keek omhoog, naar het met witte strepen vermengde blauw tussen de hoge huizen. Het zou een mooie dag worden. Vanavond om zeven uur zou Hendrik Roest voor het laatst zijn winkeldeur op slot draaien. Het was mooi geweest. Het was voorbij.

Het eerste uur na het openen van de winkel deed hij meestal niets. Die leegte had hij nodig om op dreef te komen. Het was zijn overgang tussen de nacht en de dag. Hij dreutelde tussen de rekken, nam hier en daar een voorwerp in zijn handen, blies het stof eraf, zette het weer op dezelfde plek neer. Soms ging hij even naar buiten, schatte het weer voor de dag in, klopte de deurmat uit tegen het kale stukje muur tussen zijn

huis en dat van de souvenirwinkel vol Delfts blauwe hebbedingen aan zijn rechterkant. Die opende rond tien uur zijn deuren, op het moment dat de eerste toeristen hun hotels verlieten en de straat op gingen. De ruwe bakstenen van het blinde muurtje waren in de loop der jaren tot een gladde, rozige plek gepolijst.

Tegen negenen zette Hendrik koffie in zijn keukentje, dat eigenlijk een afgescheiden hoek van zijn woonkamer was. Op een van de twee pitten van zijn gasfornuis kookte hij water in een steelpannetje vol witte kalksporen. Terwijl hij het water door de filter goot, die wankel op een roodmetalen thermoskan stond, kwam de bakkersvrouw binnen gestoven – ‘Ik ben het, buurman’ – met twee papieren zakjes. Je kon er je klok op gelijkzetten.

‘Ik blijf maar een paar minuten, meneer Roest, mijn man past even op de winkel voor hij naar bed gaat,’ zei ze iedere dag, al meer dan tien jaar lang, terwijl het achterkamertje gevuld werd met haar molligheid en haar zoete geur. Waarna ze toch een kwartier bleef om een bakje troost te drinken, zoals ze dat noemde. Staande, dat wel, en dankbaar dat ze haar eigen vaste gebloemde mok had die aan de binnenkant zo bruin was als de koffie zelf. Ze bracht Hendrik dagelijks twee zachte puntjes die hij bewaarde voor de lunch, én de aanbieding van de dag – een eierkoek, een krentenbol, een worstenbroodje – voor bij de koffie, waarvan het aroma zich een weg baande in de muffige ruimte. De ochtendkrant, die haar man tussen de bedrijven door al gelezen had, legde ze als

toemaatje op een hoek van de tafel. Er zaten altijd vetvlekken in de marge en Hendrik trof ook weleens een geplette krent of een sliertje deeg aan tussen het nieuws van de dag. Vingerafdrukken van de warme bakker.

Terwijl hij, weer alleen, zijn tweede kop koffie dronk en zuinige hapjes van zijn puddingbroodje nam, ging de winkelbel. Hij keek verstoord op van de krant, maar er zat niets anders op dan te gaan kijken wie hem op dit heilige moment kwam storen. Hij zag niet meteen iemand staan in de volgepropte ruimte. Tot hij een jongeman met een enorme bos haar ontdekte, die gehurkt de opschriften van de dozen tegen de zijwand zat te lezen. Boven de riem van zijn broek was de aanzet van zijn bleke billen te zien en het nest op zijn hoofd was samengebonden met een gifgroene veter. Toen hij opstond, torede hij hoog boven Hendrik uit. Hij lachte terwijl hij geamuseerd de woorden herkauwde die hij had zitten lezen. Bruine rechterbenen (krom). Witte linkerbenen (recht). Kleine handen links en rechts. Ogen. Hoofden. Pruiken.

‘Alsof ik in de opslagplaats van een kannibaal ben beland,’ zei hij.

‘Kan ik u ergens mee van dienst zijn?’ vroeg Hendrik gewoontegetrouw, maar een beetje nerveus. Hij was niet gewend aan mannen van dit kaliber in zijn winkel, een spreekwoordelijke olifant in de porseleinkast. Alles was groot, te groot, aan deze vreemde vogel: het wijd uitstaande ooievaarsnest op zijn hoofd dat hem aan Medusa deed denken, de zwarte solda-

tenschoenen, zijn brede handen vol gedroogde gipsvlekken. De bontgekleurde rugzak aan zijn rechterschouder bewoog rakelings langs de folklorepopjes die zij aan zij tegen elkaar aangedrukt stonden op een smalle plank. Als er eentje viel, zouden ze allemaal tegen de vlakke gaan, als dominostenen.

‘Ik ben Frederik,’ zei de jongeman terwijl hij een van zijn kolenschoppen naar Hendrik uitstak. ‘Ik zie dat u de winkel gaat sluiten. Nou ja, daar kan ik me wel iets bij voorstellen. Poppendokter lijkt me een knelpuntberoep tegenwoordig.’

Hij lachte om zijn eigen grap.

‘Wat ik u wilde voorstellen is dit: kan ik die dozen vol ogen, armen en benen niet van u overnemen, in één bod en voor een zacht prijsje? Ik neem aan dat de ledematen van celluloid of porselein zijn en de ogen van glas? Misschien kunt u me een en ander laten zien. Ik maak namelijk een kunstwerk in opdracht van een ziekenhuis en ik heb daar een idee voor. Een geniaal idee al zeg ik het zelf, dat nog genialer werd toen ik hier langs liep. Ik kan u mijn ontwerp tonen. De mens in onderdelen uit elkaar gevallen, wanhopig op zoek om weer geheeld te worden...’

Hendrik fronste zijn wenkbrauwen.

‘Daar zou ik toch even over willen nadenken,’ zei hij.

Het voorstel overviel hem. Als al de gestapelde dozen in één klap zouden verdwijnen zou de hele zijwand van de pijpenla vrij komen en kon hij de winkel makkelijk tot woonruimte transformeren. Een plan in die richting was hem weleens door het hoofd gescho-

ten, maar hij had het weer snel verdrongen. Voorlopig, en misschien wel altijd, wilde hij alles bij het oude laten. Besluiteloos stond hij tegenover de jongen.

De bel ging alweer. Het was weken geleden dat er nog twee klanten tegelijk in zijn winkel waren geweest. Hij zag een oudere dame binnenstappen. Het tegenlicht omlijstte haar tengere figuur en legde een extra laag zilver op haar grijze haren.

‘Weet je wat,’ zei hij tegen Frederik, die zijn rugzak op de vloer had gezet, alsof hij niet van plan was te vertrekken voor hij zekerheid had omtrent de begeerde armen en benen. ‘Kom morgen omstreeks deze tijd terug, dan heb ik er een nachtje over geslapen. Ik zal het rolluik wel ophalen. Een dag extra kan er nog wel bij.’

‘In orde.’ Frederik knikte. ‘Ik kan wel ergens een bakfiets lenen, dan neem ik meteen de hele handel mee.’

Hij zwierde zijn tas weer over zijn schouder, waardoor drie popjes met een zuchtje opzij vielen, en liep rakelings langs de vrouw heen naar buiten. Hij was wel erg zeker van zijn zaak, de Medusaman. Een bakfiets. Straks zal ik erover nadenken, dacht Hendrik. En de dozen tellen. En me de inhoud nog eens voor de geest proberen te halen. De kleuren. De kleren. De haren. De hoedjes. De schoentjes. De ogen met zijden wimpers. En wie weet wat voor vergeten onderdelen nog meer. Maar eerst even de dame helpen. Ze paste beter in zijn zaak dan de reus die hij in de verte, aan de overkant van de smalle straat, aan zijn fiets zag morrelen.

‘Kan ik u ergens mee van dienst zijn, mevrouw?’ vroeg hij. Ze stond bij de vitrinekast en onderwierp de pop aan een nauwkeurig onderzoek.

‘Jazeker,’ zei ze zonder aarzelen. ‘Ik zou deze van u willen kopen. Het is mijn laatste kans vandaag, heb ik begrepen.’

Hendrik voelde zijn hart bonzen onder zijn stofjas. Hij werd met wonderlijke vragen bestookt op zijn laatste werkdag, die nog maar nauwelijks op gang was gekomen. Een jonge kunstenaar – of was het een knutselaar? – die zijn verstofte voorraad ledematen nieuw leven wilde inblazen. Een oude vrouw die Bärbel van hem wilde kopen, de pop die al jaren in haar rieten stoeltje zat als vast onderdeel van zijn inventaris. Oudere mensen ontlokte ze een glimlach vol jeugdsentiment, kinderen van het Barbietijdperk keken haar meewarig aan. Ze was gewoon vergroeid met zijn winkel en het was nog nooit bij iemand opgekomen dat ze te koop zou zijn, zelfs niet bij hem zelf.

‘Ik ben bang dat dat niet mogelijk is, mevrouw’ begon Hendrik, zorgvuldig naar een aannemelijke reden voor zijn weigering zoekend. Hij kon haar toch bezwaarlijk zeggen dat de pop een soort surrogaat-kind voor hem was, de zwijgzame erfenis van een verloren illusie. Mascotte en beschermheilige tegelijkertijd.

‘Ze woont hier. Ik bedoel: ze hoort hier. Ik wil haar eigenlijk niet kwijt. Het is een vooroorlogse Schiltkrötpop in celluloid. Dat wordt tegenwoordig niet meer gemaakt. Bärbel heet ze.’

Hij zei het om tijd te winnen.

De vrouw keek hem recht, bijna onbeschaamd aan. Haar gezicht had een soort intense, mysterieuze bleekheid waar hij meer van hield dan van blozende wangen of een gebruinde huid.

Haar ogen lachten alweer en haar gezicht vertoonde een web van fijne rimpels toen ze zei:

‘Bärbel? We noemden haar vroeger toch Trui. Eigenlijk hoef ik haar niet te kopen, want ze is van mij. Ik kreeg haar van mijn Opoe voor mijn zevende verjaardag. Ik was de moeder en jij de vader. Herinner je het je nog, Hendrik? En toen kwam die dwaze oorlog ertussen. Dat grijsgroene vestje droeg ze vroeger niet, voor zover ik het me kan herinneren.’

Een duizeling overviel Hendrik en hield zijn lichaam even gevangen in een bevende spiraal. Hij moest zich vasthouden aan een kastplank. In zijn verwarring greep hij precies naast de daartoe bestemde lege plek. Twee teddyberen buitelden geluidloos naar beneden.

‘Esther? Esther Levine? Ben jij het echt?’

Hij hoefde haar antwoord niet af te wachten, want toen hij haar aankeek, trok de huid van haar getekende gezicht strak, verdween de zilverglans uit haar haren en kreeg ze weer kuiltjes in haar wangen. Voor hem stond het bovenbuurmeisje uit zijn kinderjaren, met haar dikke donkere vlechten en haar blote knieën onder een geruit rokje. Uit het kind groeide in luttele seconden de vrouw die hij later had liefgehad en die zijn liefde nooit had beantwoord. Zijn waterige ogen stroomden over toen ze even haar gehandschoende hand op zijn rechterarm liet landen.

‘Ik geloof dat ik even moet gaan zitten’, zei hij. Op slappe benen slofte hij naar de achterkamer en hoorde aan de tikkende hakken dat ze hem volgde.

‘Esther! Esther! Je bent het echt. Ik kan het niet geloven en toch zie ik het met mijn eigen ogen.’

Hij mompelde het meer tegen zichzelf dan tegen haar.

Haar elegante verschijning had iets buitenaards in het volgestouwde woonvertrek, alsof er een broze engel was neergedaald in zijn mufte mannenwereld. De mollige bakkersvrouw die staande koffie dronk in haar besmeurde witte schort paste in het decor. Esther niet, met haar glanzende opgestoken haren, haar blauwgrijze jas en haar zwarte enkellaarsjes. Ze leek in een verkeerd landschap terechtgekomen.

‘Let niet op de rommel,’ zei Hendrik toen hij enigszins tot zichzelf was gekomen.

‘Dat zal niet meevallen,’ antwoordde Esther, met een geamuseerde blik om zich heen kijkend.

‘Ga zitten. Zal ik verse koffie zetten?’

Haastig propte hij de restanten van het puddingbroodje in de papieren zak die nog op tafel lag. Hij ruimde de koffiekopjes en het melkflesje snel weg, vouwde de krant dicht. Met zijn hand veegde hij het tafelblad schoon. Het sneeuwde poedersuiker op zijn schoenen.

Eindelijk zaten ze tegenover elkaar. Ze zwegen. Esther trok haar handschoenen uit en legde haar kleine rechterhand achteloos op tafel. Wie zijn eigen dooraderde hand bestuurde wist Hendrik niet, maar zonder nadenken legde hij ze op de hare. Een fractie

van een seconde maar. De aanraking, huid op huid, maakte hem duidelijk dat hij niet droomde.

Als een kleine jongen veegde hij met zijn mouw langs zijn ogen. De zeldzame keren dat hij niet bij machte was geweest zijn tranen tegen te houden, kon hij zich nog heel goed herinneren. Toen hij de kist met zijn moeder in de aarde zag zakken, en vele jaren eerder, toen hij er zich bij neer moest leggen dat Esther niet voor hem had gekozen. Dat ze zijn smeekbrieven en liefdesverklaringen onbeantwoord naast zich had neergelegd en haar eigen weg ging, een weg die hij niet kende en waarvan hij niet wist waarheen hij geleid had.

‘Hier,’ zei ze. Haar stem klonk nog ongeveer als vroeger, al zaten er kleine barstjes in. Vreemd dat ook geluid ouder werd. Ze haalde een gestreken witte zakdoek uit haar tas en legde die voor hem neer. Hendrik verborg zijn gezicht in de stof en herkende de vanille-achtige geur die soms bij zijn grootmoeder in de keuken hing.

‘Zullen we een kopje koffie gaan drinken in de buurt? Dan hoeft u geen moeite te doen,’ stelde Esther voor, met een blik op het aangekoekte steelpannetje. ‘Ik zag op de hoek een koffiehuis met van die ouderwetse geblokte kleedjes.’

‘Dat is bij Janus,’ zei Hendrik, ‘daar eet ik ’s avonds weleens een gehaktbal of een uitsmijter. Maar nu kan ik hier niet weg, dat zul je begrijpen. Ik moet op de klanten letten. Het is mijn laatste dag.’

‘Weet ik,’ zei Esther. ‘Daarom ben ik ook hier. Ik

wil je wat vertellen en dat zou ik het liefst ongestoord doen. Hoe laat sluit je zaak? Misschien kunnen we vanavond samen een hapje eten bij Janus. We kunnen ook de tram nemen naar het Centraal Station en in de restauratie op Spoor 1 gaan zitten? Net als toen.'

Hendrik kreeg een kleur. Hij zag in een flits een vaag beeld van hoe ze daar samen gezeten hadden die ene keer. Hij voelde de belofte weer die toen in de lucht had gehangen. Hij legde zijn hand op zijn borst, op de plaats waar hij zelf het litteken situeerde.

Hij zou zijn enige pak aantrekken voor deze onverwachte afspraak, dat wist hij nu al. Het glom en het was zo oud als de weg naar Rome, maar hij zou het aantrekken. En het zou geen gehaktbal met brood worden, maar biefstuk met champignons en gebakken aardappeltjes. Met een pilsje erbij en voor haar een glas rode wijn. Op zijn minst.

'Dat is een goed idee', zei Hendrik, 'ik trakteer, als feestelijke afsluiter van mijn carrière. Wie had dat gedacht? Ik wist niet beter dan dat ik vanavond om zes uur voor de allerlaatste keer mijn rolluik zou neerlaten en een boterham met kaas zou eten.'

Ze zwegen een poosje.

'Ik zal je om zeven uur komen ophalen, dan kunnen we samen naar Janus lopen. En praten,' zei ze. 'Ik had niet durven hopen dat het zo makkelijk zou zijn. Ik dacht dat je boos op me was...'

'Eigenlijk ben ik dat ook,' plaagde Hendrik haar, 'maar nu je hier in levenden lijve voor me staat, ben ik vooral blij.' Hij had 'gelukkig' willen zeggen, maar kon het woord nog net op tijd inslikken.

Esther knipte haar schoudertas open en haalde er een dikke bruine envelop uit, die ze over het tafelblad naar hem toeschoof.

'Als er vandaag niet te veel klanten over de vloer komen, kun je misschien al eens kijken wat ik voor je meegebracht heb.'

Hendrik keek haar vragend aan.

'Je brieven,' zei ze, 'zeven stuks. Mijn moeder heeft ze me op haar sterfbed gegeven. Mijn verbitterde, gebroken moeder die voor haar veertigste al geen zin meer in het leven had, is negentig jaar geworden.'

Esther maakte aanstalten om te vertrekken en gebaarde dat hij moest blijven zitten. Toen ze in het deurgat stond, tussen de woonkamer en de winkel in, zei ze bijna fluisterend:

'Ik heb het nooit geweten, Hendrik. Ik heb het nooit geweten.'

Hij meende ook haar ogen vochtig te zien worden.

Ze liep naar buiten zonder nog een blik op Bärbel te werpen en liet hem verslagen achter. Zijn hand lag op de envelop en trilde even toen het winkelbelletje klonk. In de verte zag hij haar op straat staan, omhuld door scherp zonlicht.